

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд

Психологически експертизи и неолибералната управляемост на себе си

на Симеон Калинов Кюркчиев

с научен ръководител доц. д.с.н. Милена Якимова

Дисертационният труд, с който Симеон Кюркчиев кандидатства за придобиването на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.1. “Социология, антропология и науки за културата“ е с обем от 171 компютърни страници заедно с библиографията. Включва увод, четири глави и заключение.

Предложеният анализ напълно заслужено би могъл да се ситуира в непрекъснато разрастващото се поле на критическите изследвания на „психополитиката” на съвременната „психиатрична империя” – от Фуко и Томас Саас до най-новото попълнение в лицето на т.нар. „mad studies”. Всички те са обединени от увереността, че психологията и психиатрията са мащабна властова констелация, която действа заедно с държавата, правото и големите фармацевтични компании и разширява все повече диагностичния си обхват, а решенията, които претендира, че осигурява водят до индивидуализиране на социални и структурни проблеми и оттам до деполитизиране.

Във фокуса на изследването на Симеон Кюркчиев са разнообразните и многобройни знания и техники, обозначени като психологически експертизи. Те са обединени чрез принадлежността им към „управленчески режими, които искат да творят и стабилизират определени субективности, т.е. общото между тези неща е, че всички те са техники, технологии за въвеждане на някаква промяна в човешкото същество, за поправяне, диагностициране, терапевтиране, херменевтиране на истината и т.н.” (5 с.) В този смисъл, психологическите експертизи са „проводници на специфични модели за “правилна” субектност (6 с.).

Текстът се разгръща като в хода на теоретичния анализ се поместват и емпиричните данни, а именно проведените деветнадесет дълбочинни интервюта с лица, действащи в полето на психологическите експертизи. Самият теоретичен анализ започва с очертаване на най-общата рамка, а именно проблемът за онтологията на субекта, властта и свободата през Фуко, Делюз и Гатари. Тук ще отбележа, че определяща характеристика както на теоретичната реконструкция, така и изобщо на самия изследователски стил на Симеон Кюркчиев е добрата организация и максималната

изчистеност и яснота, с която са представени и приложени комплексни теории и понятия. Това прави текстът едновременно достъпен и свидетелстващ за зрялост и самостоятелност.

В следващата част се обговарят въпросите за природата на капитализма, неолибералната рационалност и тревожността, и процесите на „експроприране” и капитализиране на критическите енергии и съпротиви чрез насочването им единствено към „вътрешността” на субекта. Подобни трансформации имат еднозначен деполитизиращ ефект. Конкретният обект, който се изследва, са Ню Ейдж практиките и изобщо холистичните алтернативни движения и форми на „грижа за себе си”. Както Симеон Кюркчиев посочва първоначално те са били критически практики, практики или поне импулс на съпротива, но претърпяват фундаментална метаморфоза и биват овладяни и обезопасени от неолибералната рационалност именно под формата на психологически експертизи, които трябва да генерират „адаптивност, креативност, асертивност, про-активност, гъвкавост” в офиса (80-81 с.). В този смисъл, виждаме как днес психологията участва в разгръщането на работната сила много по-фино, обхващайки субекта като точка, пресичана от множество линии на управление - семейството, работата, личния живот, свободното време (117 с.). Тезите в тази част са убедително аргументирани като ясно и без излишна многословност се реконструират мащабни процеси като в същото време е видим усета за идентифициране на релевантните емпирични свидетелства.

Тук бих искала да препоръчам – например при подготвянето на текста за публикуване като книга – известно разширяване на описанието на конкретни процеси. Имам предвид следното: включването на Ню Ейдж практиките и изобщо внедряването на холистичните идеологии в корпоративната култура и грижа за човешките ресурси под формата на програми за личностно израстване е процес, който се разгръща най-интензивно през 80-те години насетне в САЩ и около него има интензивна дискусия още тогава, водят се съдебни дела. Едни от най-отявлените критици са консервативни религиозни фигури, които предупреждават за опасностите от подобни езотерични практики при навлизането им в бизнеса и ги смятат за инструменти за „контрол над съзнанието”. Дела от средата на 80-те са инициирани от служители, възмутени, че подобни тренинги накърняват християнската им вяра например. Това води до необходимостта за регулацията им – например официалната позиция на Комисията за равни възможности при наемане на работа 1988 г., в която се заявява, че работодателите трябва да уважават религиозните нужди на служителите си. Наред с

тези конкретни борби, би било интересно да се коментира по-подробно трансформирането на американската корпоративна култура, което позволява подобно експроприране на контракултурни по произхода си практики и обхващането на сфери от живота на служителите, които можем да наречем „лични” – грижа за здравето, насочена към превенция, грижа за тялото и външния вид, борба с лошите навици, програмите „работа-и-семейство”, осигуряване на психотерапия, на семейно консултиране, на места за спортуване и т.н. Включването на конкретна история би осигурило повече плътност на анализа и на направените изводи относно спецификите на днешната неолиберална рационалност, при която „хората израстват духовно, докато работят по 12 часа на ден в офиса и рефлексират това отдаване през идеите за личното израстване и личното инвестиране” (166 с.).

Заключение: Дисертационният труд демонстрира умение за прецизна аналитична работа, за ефективно прилагане и евристичен диалог със съответните теоретични традиции, както и за критична рефлексия, включително саморефлексия. Дисертационният труд е свидетелство за наличието на безспорен изследователски потенциал. Затова без колебание ще гласувам за присъждането на научната и образователна степен “доктор” на Симеон Кюркчиев.

София, 29.01.2018 г.

доц. д-р Ина Димитрова